

'Collectief in de rij'

Havana, De Schilders, Sint-Amandsberg Gent

door Guy Châtel

Havana architectuur heeft in de Schilderstraat te Gent een cohousingproject voor acht gezinnen verwezenlijkt. Het gebouw staat in de rij, met een strak geritmeerde metselwerkgevel van ongeveer 25 bij 10 meter, een rooster van penanten en architraven in drie lagen. Weinig laat vermoeden dat achter dit uitgestrekt, regelmatig front een bijzonder ongelijksoortig woonprogramma schuilgaat - weinig, behalve dan de slangendans van wat zich in tweede rij bevindt.

Achter de traveeën van de voorgevel maakt de zigzag van een additionele gevellijn plaats voor driehoekige terrassen. De voorgrond lijkt de aandrag van het tweede plan te ondergaan. Het ziet er naar uit dat het reguliere rijmodel onder druk wordt gezet door de ongezeglijkheid van het samenhuizen. Dat mag ook blijken uit al het spul dat op de ingebouwde balkons is weggezet. Maar natuurlijk is eigenlijk het tegendeel waar. De gebruikelijke stedelijke bouwmodellen zijn gepikt en gemazeld in de traditionele woonvormen. Als ze interpreteerbaar zijn en zich lenen voor een andersoortige bewoning dan is dat toch niet zonder enige weerstand. Licentie is maar het verlot waarin de regel toestemt; vrijheid mag zich uitleven tegen een rigide achtergrond. Dat dwangakkoord dat de architectuur meestal stilzwijgend onderschrijft werd simpelweg omgedraaid. Hier ontplooit de vrijdom zich achter een aanschijn van strikte orde. Men zou kunnen zeggen dat deze omwisseling van achterplan en voorplan er uiteindelijk niet toe doet, dat het ten slotte allemaal op hetzelfde neerkomt. Maar het blootleggen van een onuitgesproken regel houdt reeds zijn protest in, en bovendien wordt daarmee zijn uitwerking beperkt tot het formele register.

Het cohousingproject verzamelt acht woningen die aan de uiteenlopende wensen van evenveel gezinnen tegemoet komen. Afgezien van een gezamenlijke wasplaats en veel bergruimte in de kelder, bevinden de collectieve delen zich op de begane grond, in verbinding met de tuin: een gemeenschappelijke keuken, een grote eet-, speel-, werkkamer, de garage of fietsenberging die tussen straat en tuin, occasioneel ook als feestzaal kan dienen. Ze vertegenwoordigen een supplement bij de behuizingen die, hoewel divers van omvang, als dusdanig allemaal compleet zijn. De architecten hebben zich een paar elementaire maar moeilijk te verzoenen ontwerpregels gesteld: dat iedere woning vanuit dezelfde trapzaal met lift bereikbaar zou zijn, en een dubbele oriëntatie zou hebben, aan de zuidkant op de straat en aan de noordkant op de tuin. Binnen het volume van drie bovengrondse bouwlagen plus dakverdieping - waarin een groot deel van de gelijkvloerse verdieping gereserveerd is voor het collectief - heeft dit een doorgedreven verstrengeling van de wooneenheden tot gevolg.

Het gegeven van een in drie segmenten verlopende achterbouwlijn werd door de architecten dankbaar aangegrepen om de noodzakelijke vervlechting vorm te geven. De zigzaglijn werd eerst gecorrigeerd - gelijkzijdig en gelijkhoekig gemaakt - en dan aan de voorkant, onmiddellijk achter het gevelvlak, gereproduceerd. Het bouwwerk werd daarmee volgens drie identieke parallellogrammen ingedeeld - in feite quasi rombussen - die mits enige afregeling en een bijkomende diagonale tweedeling een configuratie van zes dezelfde gelijkbenige driehoeken voortbracht. Dit schema legde de basis voor de samenstelling van de wooneenheden: twee driehoeken voor de kleinere units, drie voor de grotere. Het sluitstuk van die opbouw werd bekomen door een woning op twee niveaus te enten: een duplexwoning die op de eerste verdieping een driehoek voor de entree, keuken en eetkamer benut, en verbonden via een

interne trap, op de tweede verdieping twee driehoeken voor het resterende woonprogramma in beslag neemt.

Elke woning bestaat dus uit een ruit, al dan niet aangevuld met een driehoek. De bijzondere planconfiguratie vervult het wonen met een merkwaardige dynamiek. Alle grote kamers zijn waaivormig. Ze zijn betrokken op een symmetrieas die schuin ten opzichte van de vensterwand loopt. Ze ontberen daardoor een ondubbelzinnige bepaaldheid. De plannen waarin het meubilair is opgetekend lijken wel een aleatoriek van de inrichting voor te stellen. Het is niet zo dat de accommodatie van het verblijf uiteindelijk stilvalt op een of andere stabiele formatie. Ze wordt neergezet in wisselvallige gesternten. Ook de circulatie verloopt diagonaal, telkens voornamelijk langs de lange as van de ruit, dat is opnieuw scheef ten aanzien van de contour en van de oriëntatie van de uitzichten. Het wonen wordt veelal bedacht als een apparaat van functionaliteiten, als een aftakking met aparte destinaties aan de uiteinden. Hier lijkt het anders te gaan. De kamers kunnen natuurlijk wel gebruikt worden maar vereisen stuk voor stuk interpretatie, inventie. Iedere kamer heeft ergens wel een rechte hoek maar het verloop van de wanden prevaleert. Een stilstaand lichaam is er omgeven door suggesties van beweging; elke handeling schijnt te moeten participeren aan de vaart die het binnenwerk van het gebouw oproept. In *De Schilders* wordt het individuele wonen verbeeld als een aaneensluiting van transitoire handelingen.

De straatwand wijkt schuin naar binnen om toegang te verlenen tot het gebouw. Net daarnaast wordt de positie van de trapkoker in de gevel door een verbrede penant gemarkeerd als een uitzondering. Trapzaal en bordessen zijn ingeschreven in een trapezium dat zich naar het interieur opent. De lift heeft geen gesloten cabine maar een lader die traag in de open schacht opstijgt en neerdaalt. De bovenverdieping steekt onder een gefacetteerd dak dat aan de straatkant horizontaal is afgeboord, en achteraan een inwaarts geplooid puntgevel vormt. Het wijken en stuwen van de achtergevel wordt aan banden gelegd door de stenen linten die, onder en boven de ramen, over de ganse gevelontwikkeling doorlopen. Het gaat erom dat, voorbij de verschijning van een regelmatige voorgevel, al deze kentekens het ongeruste verkeer van de individuele behuizing vrijmoedig uitdragen. Alsof het samenhuizen gewooneheid moet tonen en ongewooneheid mag belijden, maar pas in de tuinkamers - bij de sociale reünie van het collectief - tot vervulling komt.